

Husene vi bor i og deres historie

ÅBJERGVEJENS RÆKKEHUSE, VANLØSE

Else Marie Nygaard

© Else Marie Nygaard, 2024

Hæftet er udgivet med støtte fra Vanløse Lokalforening.

Hæftet er tilgængeligt i PDF-format på grundejerforeningen Åbjergvejens Rækkehouses webside: www.aabjergvejen.dk

Tak til Annie Dühring fra Vanløse Bydelshistoriske Arkiv, arkitekt Per Stengade, arkitekt Jan Gehl, den tidligere ejer af Damstien 10 Kim Kern samt Åbjergvejens Rækkehouses nu afdøde nestor Inge Hansen for at stille jeres tid og viden til rådighed for dette projekt.

Forfatter: journalist Else Marie Nygaard, Åbjergvej 8b

DET BEGYNDTE med et glasskår. Et tyndt og klart stykke glas, der dukkede op en dag, hvor jeg gravede i haven. Jeg fortsatte med at grave og i den grå og magre jord, som vi kan kalde vores, skimtede jeg endnu et glasstykke. Med de små stykker af glas opstod de spørgsmål, som denne tekst forhåbentlig besvarer: Hvilket liv har der været her, før den gang i sidste halvdel af 1960erne, hvor Åbjergvejens Rækkehus blev bygget? Hvad siger de 76 huses arkitektur om den tid, hvor de blev opført? Og hvad er mon sammenhængen mellem en kendt julesang og husene, hvor vi bor? Det er de spørgsmål, der i det følgende skal forsøges besvaret. I husene skriver vi vore egne historier, men hvad er det for en historie, vi er flyttet ind i?

Inge Hansen på Langkærvej er en af de beboere, som har den længste historie med Åbjergvejens Rækkehuse. I sommeren 1967

Inge og Kjeld Hansen flyttede ind i sommeren 1967. Og maj 1969 blev de forældre til Jan.

blev hun gift med Kjeld Hansen. Som nygifte flyttede de ind i huset, der blev opført i 1968 som sidste del af et byggeri, som begyndte på Dysseager, hvor de første huse stod klar i 1966.

”Det var rigtig dyrt at bo her. Vi betalte den formidable sum af 250.000 kroner for huset, men det var fantastisk flot med en stor stue, tre værelser, masser af indbyggede skabe, stor kælder og

gæstetoilet. Vi havde set på andre boliger, men gæstetoiletet og de indbyggede skabe fandt man ikke mange steder.”

Hun var nyuddannet lærer, og han var typograf, da de købte nummer 9A. Inge Hansen husker det regnestykke parret lavede, inden de slog til.

”Min bruttoløn var 1750 kroner om måneden før skat, og vi betalte 1700 kroner i husleje, men så havde min mand sin løn, og vi lejede soveværelset på første etage ud til en ung dame, der betalte 350 kroner om måneden. Vi lejede ud de første tre år. Og det var vi ikke de eneste, der gjorde i kvarteret. Det er der vist ikke nogen, som gør mere.”

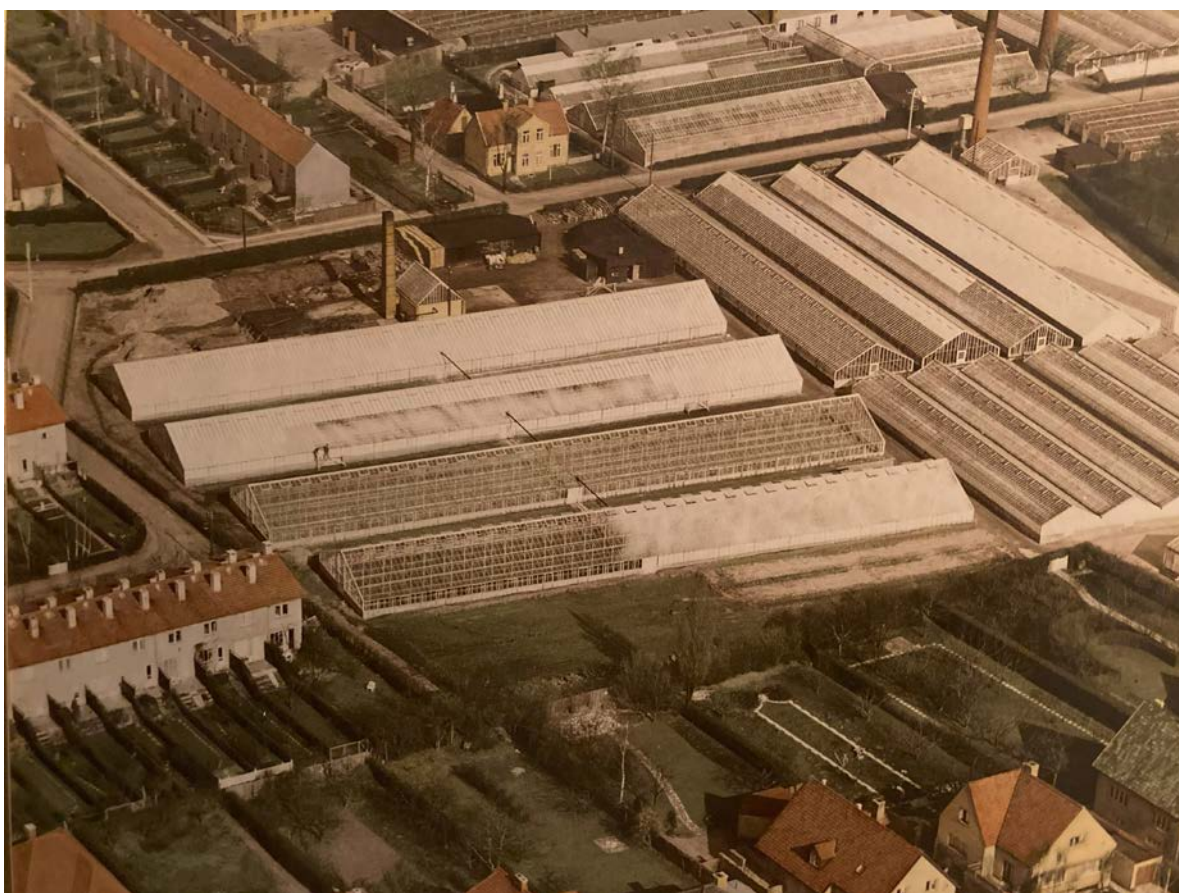
Hun henter et fotoalbum med billeder fra parrets første år og fortæller om det liv, der blev levet i det børnevenlige kvarter. Det var i kollektivernes storhedstid, og enkelte af husene blev overtaget af kollektiver, i en årrække tjente to af husene som præstegårde for præster ved Hyltebjerg Kirke, men som Inge Hansen husker, så var de fleste nytillflyttede familier. Flere af de nytillflyttede på

Inge Hansen er på barsel. Barselsorloven var i øvrigt seks uger i 1969.

Langkærvej syntes, det var overflødigt at sætte hegn eller hæk op i baghaverne, for børnene havde mere plads til at lege, hvis der ikke var hække mellem boligerne. Hun siger: ”90 procent af dem, som boede her, var unge folk som os. Jeg var 22 år og jeg syntes, at vi havde gamle genboer. De var vel i midten af 40erne.”

Der hvor Inge Hansens baghave ender, var der

Gartneriet, som det fyldte området, der blev omdannet til boligområde.

drivhuse på rækker, da parret flyttede ind. Hun rejser sig og går hen til altandøren og peger.

”Gartnerens bolig var der. Der hvor vores have endte stod de gamle drivhuse. Det var først i 1970’erne de sidste forsvandt, og så fik vi i stedet et parcelhus som nabo.”

Fra Inge Hansens altandør kan man se gavlen af 70’er parcelhuset på Damstien, som afløste et af kvarterets sidste drivhuse.

Den frodige fortid

Gartnerens bolig som Inge Hansen pegede ud, er gulstensvillaen på Damstien 10. Villaen blev opført til gartneriejer Fransen i 1943. Anden Verdenskrig havde medført travlhed i gartneriet, som strakte sig over blandt andet den jord, som blev til Åbjergvejens Rækkehuse.

I villaens kælder hænger et imponerende stort indrammet luftfoto, som dateres til første halvdel af 1950'erne. Selv om boligen på Damstien har skiftet hænder to gange siden gartneren flyttede, har de efterfølgende ejere passet på fotografiet, der for en kortere bemærkning blev udlånt til Vanløse bydelshistoriske Arkiv, hvor man affotograferede billedet. På fotografiet kan man se et kvarter, som er domineret af drivhuse. Mellem drivhusene rager der høje skorstene op. Der var tale om opvarmede drivhuse. Gartneriejer Fransen solgte jorden fra til det, som blev til Åbjergvejens Rækkehuse.

Med nutidens ejendomsskatter kan det være svært at forestille sig, at man så tæt på Københavns Rådhusplads havde gartneri, men faktisk skal man ikke langt tilbage før Vanløse var et sted for bønder. Cirka samtidig med at gartneriejer Fransen fik foreviget sit store gartneri og sat det i ramme, kunne man i lokalavisen Vanløse Folkeblad læse en serie med grundige lokalhistoriske artikler. Bydelen havde haft vokseværk og historikeren Torben P. Kemp påtog sig at give sin samtid et billede af kvarterets historie fra pløjemarken til begyndende storbykvarter.

Åbjergvejens Rækkehuse er tæt på Vanløses historiske rod. I 1930'erne blev der fundet effekter fra både yngre og ældre stenalder på Damhusengen. I 1186 kan man første gang finde bydelens navn på skrift: Huanlose.

Længe troede man, at navnet betød: "Skråningen hvor kvanen vokser," men den fortolkning er blevet forkastet. Hvatn er et gammeldansk ord for hurtig, som siden blev til "Van". Endelsen "løse" betyder lysning. Vanløse betyder: Lysningen ved den hurtige å. Den å, man hentyder til i navnet, er Harrestrup Å.

Stednavnet har voldt en del kvaler. I en periode skrev man det *Vandløse*, hvilket man stadig kan se, hvis man står på Vanløse Torv og ser over mod ejendommen på hjørnet af Jernbane Allé og Vanløse Allé. "Vandløsehus" står der på den stolte ejendom.

*Pavebrevet til Absalon fra 1186,
hvor Vanløse nævnes første gang på skrift.*

Det er i et Pavebrev at Vanløse første gang er omtalt. Brevet er dateret den 21. oktober 1186. Valdemar den Store ville belønne ærkebiskop Absalon for dennes velgerninger, og gav ham "Borgen ved Havn". Pave Urban III bekræftede i Pavebrevet til ærkebiskop Ab-

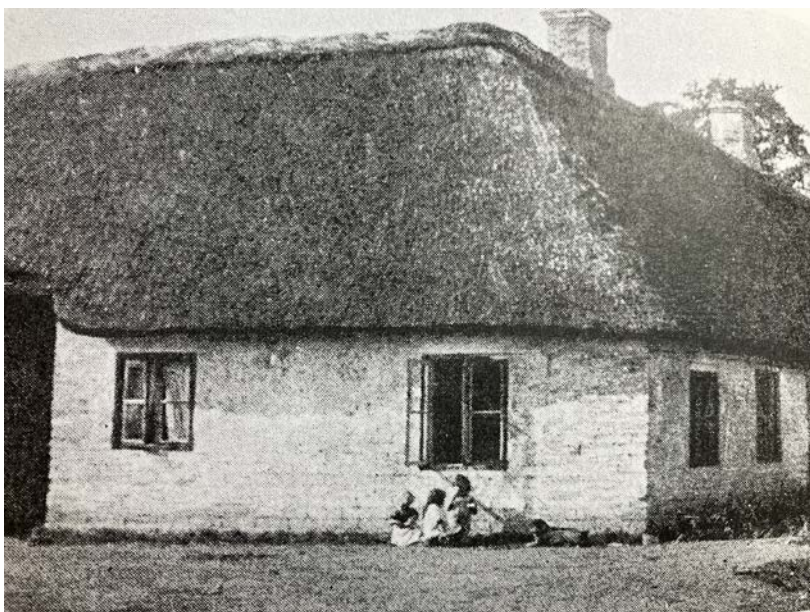
salon i 1186, at Huanlose, altså Vanløse, var en af ærkebiskop Absalons byer. Pavebrevet kan man i dag søge frem i Rigsarkivet.

Med reformationen blev kirkens gods inddraget og i stedet kom Vanløses gårde til at høre under Frederik den Anden (1534 – 1588). Da den svenske kong Karl Gustav i 1658 belejrede København gik det også ud over Vanløse. Kong Karl Gustavs hovedangreb på København den 10. og 11. februar 1659 var en fiasko for svenskerne, men belejringen fortsatte. I Vanløse hærgede og plyndrede de svenske soldater. Det, som ikke var brudt ned, blev brændt ned.

Da der blev sluttet fred i 1660, stod der kun stuelængerne på to af Vanløses gårde tilbage. Vanløse kom nu til at tilhøre overjægermester Vincents Joacim Hahn, som lagde Vanløse ind under det nyoprettede Hjortespring Gods i Herlev. I 1718 blev Vanløse en del af det såkaldte "ryttergods" og tilhørte kronen. I 1776 blev der indledt et nyt kapitel for bønderne i Vanløse. De blev selvejere. Gårdene kunne gå i arv, og som bonde kunne man både pantsætte og sælge.

Søgården

Med denne lange forhistorie nærmer vi os afsættet for det, som vi kender som "vores kvarter". Landbrugsjorden, som var god, blev i 1779 opdelt i 14 matrikler. Lod nummer 1 kom til at tilhøre Mads Espensen, fremgår det af "Jordebog 1800". I 1801 var der folketælling og her fremgår det at Mads Espensen var sognefoged. Den gård, som lå på lod nummer 1 hed Søgården.

Søgaarden, der lå på Åbjergvej lige syd for Hvidtjørnevej blev revet ned i 1938.

Der var god plads til landbrug i datidens Vanløse, men i 1879 skete der noget, som skulle få afgørende betydning for Vanløse: Frederikssundbanen blev indviet og kørte gennem Vanløse. I 1898 begyndte toget også at holde i byen, hvor befolkningstallet var

voksende. En folkeoptælling fra 1880 viser, at der boede 151 mennesker i Vanløse. I 1890 var tallet 323. Samme år som toget begyndte at holde i Vanløse, fik byen to gadelygter, som begge var placeret på Jernbane Allé. Og i 1901 blev Vanløse, sammen med Brønshøj og Valby, en del af Københavns Kommune.

Nok var Vanløse en del af Københavns Kommune, men det var stadig også bøndernes sted. Søgården lå på Åbjergvej lige syd for Hvidtjørnevejs udmunding. Besøger man lokalarkivet på Jernbane Allé, kan man se et billede af den hvidkalkede firelængede gård med stråtag, der blev revet ned i 1938. Åbjergvejens Rækkehuse er

Ålekistevej kan føres tilbage til 1700-tallet. Her som området så ud omkring år 1895 set mod nord fra Ålekistehuset fra Ålekistevejs sydlige ende.

opført på Søgårdens marker. Kun en enkelt af de gamle gårde fra det gamle Vanløse, kan man stadig se: Toftøjevej 1A og 1B.

Søgården blev købt af gartner Peter Hansen i 1854, som var den første af flere gartnere, som byggede bro mellem tiden med landbrug og den nutid, som vi kender. Man kan læse om Peter Hansen i bogen "Gartneriets historie". Der var 40 tønder land til Søgården. Peter Hansen forsøgte sig med frilandsgartneri, hvor han dyrkede blomkål med succes og asparges uden succes. Jordens beskaffenhed var ikke god. Man måtte kultivere kraftigt med gødning, som man kunne få fra landmændene i nabolaget, men også latrinerne fra tilflytterne kunne bruges.

Peter Hansen var ikke den første gartner, som opkøbte en gård i Vanløse. I 1840 købte gartner Jørgen Henrik Thorup gård nummer to i Vanløse, og han gav navn til Thorupsgård Allé. Ikke alt jorden fra Søgården blev brugt til frilandsgartneri. Planteskoleejer Knud

Julius Hastrup købte også jord fra Søgården. Han købte arealet mellem Hasselvej og Thorupsgård Allé. Han anlagde en parkliggende have, hvor roserne blev et tilløbsstykke. Resterne af Hastrups parkagtige have kan man endnu ane som fællesarealet for Hasselvængets Rækkehuse, som blev opført i 1939. Planteskoleejer Hastrup betingede sig at få et enderækkehus, da han solgte jorden.

Nabolaget

Man kan ikke skrive om vores kvarters historie uden at beskæftige sig med Damhussøen, der oprindeligt var en lavvandet sø. Damhussøens udvikling gennem historien afspejler behovet for fersk vand til København. Ser man på tegninger af det oprindelige København, kan man se at det lå i en lavning omgivet af mindre søer, hvorfra vandet blev ledt ind i byens kanaler. Ved Harrestrup Å lå en mindre sø, Langvaddam Sø og i 1570 blev der gravet grøfter og sikret at vandet i søen kunne bidrage til vandforsyningen i København. Frem til 1893 var Damhussøen hovedleverandør af drikkevand til København.

I 1561 gav kong Frederik II søen til Københavns Universitet i 1561. Fiskeriet i søen var attraktivt for professorerne og i 1584 besluttede

Kvarterets vejnavne

Dysseager er opkaldt efter et lokalt marknavn. I en markbog fra 1682 optræder navnet "Dysznernes Aasz" og i 1779 hed det på et tilsvarende kort: "Dys-sel agre". I bekendtgørelse i Statstidende i november 1965 får Dysseager sit navn.

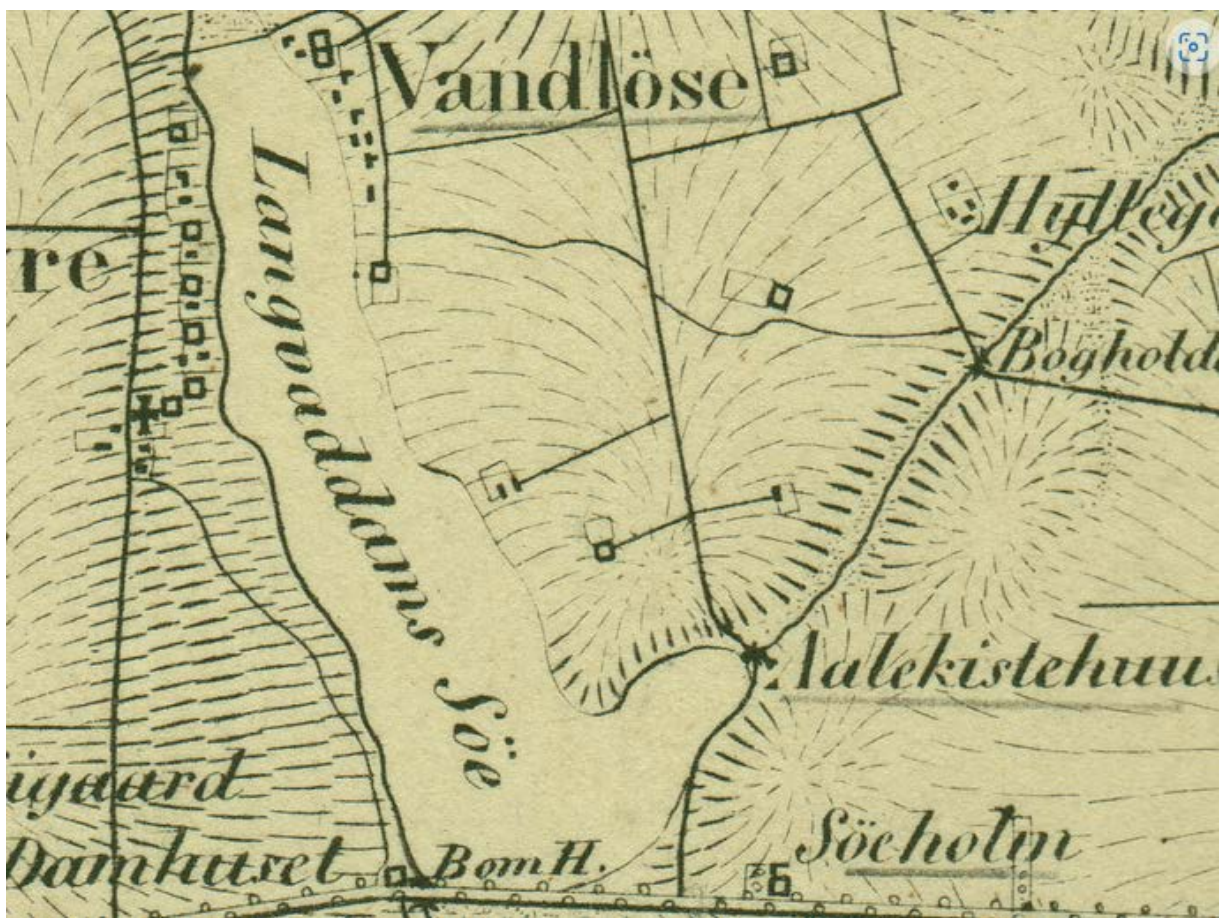
Langkærvej fik sit navn i 1943. Også det navn er et lokalt marknavn, som optræder i markbogen fra 1682 som Store Kier agre og i 1779 blev det til Lange Kier.

Åbjergvej hed i markbogen fra 1682 Aabiergs Agrene og i 1779 Aebierre. I 1928 blev vejen navngivet Åbjergvej.

Kilde: "Vanløse gennem tiderne. Vejens Historie.

professorerne at anlægge en dæmning med sluse og ålekiste, der kunne opsamle de ål, der søgte mod slusen. Den nye sluse blev kaldt for Ålekisteslusen og gav siden navn til Ålekistevej.

Damhusengen var oprindelig en del af et samlet vådområde, men blev inddæmmet før Anden Verdenskrig, da man byggede dæmningen tværs over søen, og opførte en kanal, der kan føre vandet fra Harrestrup Å uden om området. I dag er engen delvist tørlagt. Den sydlige del tættest på søen er en såkaldt vådeng med vandhuller og et rigt fugleliv og sågar ynglende viber.

Engen, som vi kender den i dag, dateres til 1941. Befolkningstallet i Vanløse voksede og det samme gjorde det i Rødovre og Hvidovre, og man argumenterede for, at man havde brug for grønne, rekreative områder. Siden 1966 har både Damhussøen og Damhusengen været fredet og i dag har området en alsidig frodighed. For nogle år siden viste en optælling at der var 136 plantearter på Damhusengen.

Men hvad var det for et byggeri, som tog form, da gartneriejer Frandsen på Damstien 10 solgte noget af jorden fra?

Arkitekten og arkitektens søn

Jorden, hvor de 76 huse er opført, blev købt af snedkermester Nielsen i Herringløse, der stod bag flere nybyggerier i de år. Den sjællandske snedkermester samarbejdede med arkitekt Erik Stengade (1914- 2000), som tegnede Åbjergvejens Rækkehuse.

Da Erik Stengade tegnede husene, havde han allerede tegnet en række andre huse i bydelen. Erik Stengade var som ung arkitekt tilsynsførende da multikunstneren Mogens Lorentzen fik bygget et hus i Vanløse. Mogens Lorentzen ville bo med udsigt til Damhusengen, hvor man så mellem piletræerne ud over Damhusengen, som mindede ham om Provence. Det var den gang hvor der endnu var græssende køer på engen. Det blev til villaen på Toftøjevej 5. Den unge arkitekt købte i 1939 en nabogrund til Lorentzens hus på Toftøjevej, hvor han tegnede et hus på Toftøjevej.

Men hvem var Lorentzen? Han læste medicin, men opgav studiet og gik på flere kunsthøjskoler i udlandet og blev en slags multikunstner, der arbejdede både med film, billedkunst og forfattede en lang række bøger. Som billedkunstner udsmykkede han loftet i Stærekassen på Det Kongelige Teater. Eftertiden husker ham mest som digter. ABC-visen, som Liva Weel fremførte, havde hans tekst. Børnesangen "Nord og syd og øst og vest", har han også skrevet teksten til og ikke at forglemme: "Juletræet med sin pynt".

Arkitekt Erik Stengade tegnede fem huse på Toftøjevej, senere købte han to længer af den sidste gård fra det gamle Vanløse, hvor han indrettede tegnestue på Toftøjevej samt villaen Ved Damhusøen 12. Flere af husene er præmierede. Erik Stengade var kendt for at tegne funktionelle huse helt ned til 65 kvadratmeter. Åbjergvejens Rækkehuse blev eksempelvis opført med mange

indbyggede skabe, hvilket var en selvfølge for en arkitekt, som var optaget af at undgå spildplads.

*Arkitekt Per Stengade rentegnede
Åbjergvejens rækkehuse*

De sidste mange år har arkitekt Per Stengade boet i barndomshjemmet på Toftøjevej i barndomshjemmet fra 1950'erne, som også er tegnet af Erik Stengade. Spisebordet er også tegnet af Erik Stengade og blev oprindeligt lavet til skibsreder A.P. Møllers kontor.

Nok var det Erik Stengade, som gennemtænkte rækkehusbyggeriet, men det blev Per Stengade, der som elev på sin fars tegnestue førte blyanten. Per Stengade kom på akademiet i 1970'erne, men fra han var 19 år, arbejdede han på sin fars tegnestue. Det var derfor projektet med Åbjergvejens Rækkehuse landede på hans bord.

”Det var nogle rimelig gedigne huse med vægt på funktionalitet. Der skulle være kompoststi bag husene og så en legeplads, som kan have været et myndighedskrav. Når jeg i dag ser på husene, så er jeg glade for, at de holder stilen. Min far gik meget op i at husene skulle være både funktionelle og i solide materialer, og det skulle ikke ligne et klondyke miljø med skure i forskellig stil, men have en ensartethed. Og så blev de muret i gule mursten for letheden og fordi de lyser op.”

Husene blev forsynet med himmelblå hoveddøre med et vindue. Den blå farve var valgt, fordi det skulle lyse op, og flere ejere har fortsat med den blå dør. Umiddelbart ser husene ens ud, men de er indrettet lidt forskelligt og er i varierende størrelser. Nogle af husene har kælder. Andre har ikke. Nogle har fire værelser på førstesalen, mens andre har tre, for der skulle være en variation at vælge mellem for de kommende købere.

Arkitektur efter engelsk forbillede

Professor Jan Gehl har det meste af sit voksne liv boet i en villa på Damstien. Han er årgang 1936 og har boet i kvarteret før Åbjergvejens Rækkehuse blev bygget. I 1970'erne købte hans svigermor et rækkehus på Langkærvej, og således kender han til livet mellem husene og lidt til livet i husene.

Jan Gehl bliver i dag beskrevet som stjernearkitekt, er kendt for sine bylivsstudier og er internationalt anerkendt som byplanlægger. Også som ung arkitekt vakte han opsigt. Han er gift med psykolog Ingrid Gehl. Og parløbet mellem arkitekten og psykologen gav et særligt blik på arkitektur og trivsel. Han skrev bogen "Livet mellem husene" og ægtefællen, psykolog Ingrid Gehl skrev "Bomiljø", og sammen formulerede parret på Damstien en sønderlemmende kritik af meget af nybyggeriet, som skød op i hele Europa i 1960'erne og 1970'erne. Og parret var med til at rejse en debat om, hvad det byggede miljø betød for det enkelte menneskes trivsel.

Aftalen er at vi skal tale om rækkehusene, men Jan Gehl mener det er på sin plads at tegne et billede af boligmarkedet i den tid, hvor husene blev til. 1960'erne bød på en voldsom økonomisk vækst og mange nye jobs i byerne, hvor der i forvejen var bolignød. 1960'erne var også årtiet, hvor man satte produktionen af betonelementer i system og meget nybyggeri blev såkaldt elementbyggeri i beton: Vollsmose i Odense, Gellerupplanen i Aarhus og Høje Gladsaxe.

"Fokus var på kvantiteten og politisk havde man et mål om at bygge sig ud af bolignøden. I Folketinget pralede de skiftende regeringer med, hvor mange nye boliger, man havde opført."

Der blev bygget boligblokke og store parcelhuskvarterer med typehuse i forstæderne. De nye kvarterer blev omfavnet af mange, men der er også på det her tidspunkt at et udtryk som "soveby" kom ind i det danske sprog.

De store byggerier med betonelementer og typehusene betød at traditionelle håndværkere ikke havde så meget at lave. Det var for

dyrt at hyre en murer til at bygge en villa, men murerne og tømrerne kunne være med, når der blev opført lidt større rækkehusbyggerier som Åbjergvejens Rækkehuse. Så i en tid med betonelementer, blev der muret rækker af gulstenshuse.

”Når jeg går rundt her, får jeg en fornemmelse af, at det er de engelske rækkehusidealer, som har spillet ind som inspirationskilde til husene.”

Da Åbjergvejens Rækkehuse blev opført, fik man ifølge Jan Gehl meget forærende i forhold til meget andet nybyggeri fra den tid, fordi husene skød op i et kvarter, som allerede var beboet.

”Man fik det bedste fra to verdner: Man fik egen hus og have og samtidig fik man et levende bymiljø. På Ålekistevej var der tæt med butikker: Fire eller fem bagere, købmand, en god viktualiehandler og mange andre små butikker.”

Ifølge Jan Gehl er byggeriets opfindsomhed beskedent. Der hvor man har gjort sig umage i byggeriet er særligt udenfor.

”Man har lavet espaliere for at gøre byggeriet lidt mere interessant, og så er det meget gennemført med kirsebærtræer eller rønnebærtræer i forhaverne og ret gode parkeringsforhold.”

I husene skriver vi vore egne historier. Den historie, vi er flyttet ind i blevet muret af gule sten af murere, som der ikke var så stor efterspørgsel efter i en tid, hvor man troede at fremtidens bolig var blokke af beton.

Som en hilsen til den frodige fortid med først landbrug og siden gartneri, der har været på den jord, vi nu må kalde vores, fik hver af de nye huse enten rønnebærtræer eller japanske kirsebærtræer. Og graver man i jorden, kan man stadig støde på glasstykker, der fortæller om en ikke så fjern fortid.

